

Coperta I: *Școala platoniciană*. Mozaic din sec. I î.Chr. Pompei.

Coperta IV: *Simpozion*. Ceramică grecească pictată, sec. VI î.Chr.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PLATON

Gorgias/ Platon ; trad. de Th. Simenschytext
revăzut, notă asupra ed. și postf. de Traian
Diaconescu. - București : Saeculum I.O., 2020

Conține bibliografie
ISBN 978-973-642-445-8
I. Simenschy, Theofil (trad.)
II. Diaconescu, Traian (ed.)
821.14

Editura SAECULUM I.O.

ISBN 973-973-642-445-8

© Toate drepturile sunt rezervate Editurii SAECULUM I.O.

PLATON

GORGIAS

Traducere de
TH. SIMENSCHY

Text revăzut, notă asupra ediției și postfață
de
TRAIAN DIACONESCU

Editura SAECULUM I.O.

București, 2020

ale Universității din Iași, XV, 1969, p. 137-140; Cicerone Poghirc, *Theofil Simenschy* (necrolog) în *Studii clasice*, XI, 1969, p. 187-140 și în *Studia et acta orientalia*, VIII, 1971, p. 279-280; I. Maftai, *Theofil Simenschy*, în *Personalități ieșene*, vol. II, Iași, 1977, p. 245-47; Arition Vraciu, *Les études orientales en Roumanie*, în *Studia linguistica in honorem VI. Gheorghiev*, Sofia, 1980, p. 141-143. Titus Raveica, *Memoria amfiteatrelor*, Iași, Junimea, 1992; Mircea Manta, *Theofil Simenschy, Un umanist din secolul XX*, prefață la volumul *Cultură și filosofie în texte și studii*, Brașov, Aldus, 1996; Traian Diaconescu, *Theofil Simenschy, Un filolog clasic cu renume european*, prefață la volumul *Gramatica limbii române*, ed. V-a, București, Viitorul Românesc, 1998.

T. D.

CĂRȚILE NOASTRE – LA
 DISPOZIȚIA D-VOASTRĂ

Cuprins

Edițiile SAECULUM I.O., VESTALIA și
 SAECULUM VIZUAL (Dr. Teodor Răducanu)

Notă asupra ediției.....	5
Sofiștii.....	7
GORGAS.....	15
Theofil Simenschy	135
Bibliografie selectivă	140

OPERTĂ SPECIALĂ

Cititori care achiziționează cărți direct de la
 depozit beneficiază de reduceri de 10% chiar și
 atunci când suma cumpărăturilor nu se ridică la 80 lei.
 Vizitați pagina noastră de internet: www.saeculum.ro
 E-mail: saeculum@vapo.ro

Reduceri sunt proporționale cu valoarea
 cărților comandate. Peste 80 lei - 10%; peste 150 lei
 - 15%; peste 300 lei - 20%.
 Relații suplimentare la telefonul 0211
 222.82.97, 0748.146498 (depozit), între orele 9-17
 (fax: 0211 222.82.97, 0211 342 2827)

CAPITOLUL I

Callicle: – La război și la luptă se spune că e bine să participi în felul acesta, Socrate.

Socrate: – Nu cumva, vorba ceea, sosim la „spartul“ sărbătorii și-am întârziat?

Callicle: – Și încă ce sărbătoare frumoasă! Căci multe și frumoase lucruri ne-a vorbit Gorgias¹ cu puțin mai înainte.

Socrate: – Vinovat e totuși Cherefon, care ne-a silit să zăbovim în agora².

Cherefon: – Nu-i nimic, Socrate, tot eu am să gădesc și leacul, căci Gorgias mi-e prieten, așa că sau ne va vorbi acum, dacă o vrea, sau, dacă preferi, altă dată.

Callicle: – Cum, Cherefon? Dorește Socrate să-l audă pe Gorgias?

Cherefon: – Tocmai pentru aceasta suntem aici.

1. *Gorgias*: Unul dintre cei mai celebri sofști. Aceștia s-ar putea ase-măna în multe privințe cu cărturarii și fariseii lui Iisus. Ei susțineau că pot vorbi pe nepregătite despre orice lucru și oricât timp. Gorgias se oferea să răspundă la orice întrebare i-ar pune cineva (v. cap. I și II). Universalitatea cunoștințelor lor umplea de mirare pe atenieni, care nu-și dădeau seama nici pe departe că acele cunoștințe se bazau pe absurdități și că întreg sistemul lor, pe lângă faptul că nu era fundamenteat, era și imoral. După cum Iisus a luptat împotriva fățărniciei cărturarilor, tot astfel și marele său predecesor a dus o luptă aprigă în contra sofștilor. Arma lui era întrebarea, mai totdeauna foarte naivă în aparență, dar care avea ca rezultat faptul că-n cele din urmă pretinsul învățat se contrazicea singur și astfel se dădea de gol.
2. *Agora*: locul unde se întrunea poporul; corespunde forului roman.

Callicle: – Atunci îl veți auzi când veți vrea să veniți la mine acasă; căci Gorgias stă la mine și are să vă vorbească.

Socrate: – Bine spui, Callicle; dar oare va voi să discute cu noi? Căci doresc să aflu de la el de ce natură-i arta sa și ce profesează și învață el, restul cuvântării poate să-l țină altă dată, cum spui tu.

Callicle: – N-ai decât să-l întrebi pe Socrate; căci în cuvântarea de adineauri el s-a oferit ca să-l întrebe cineva despre orice ar vrea din toate câte există, și a declarat că va răspunde la toate.

Socrate: – Într-adevăr, bine spui; întreabă-l, Cherefon.

Cherefon: – Ce să întreb?

Socrate: – Cine-i.

Cherefon: – Ce vrei să spui?

Socrate: – De pildă, dacă s-ar întâmpla să fie lucrător de încălțăminte, și-ar răspunde fără îndoială că-i cizmar; sau nu pricepi ce spun?

CAPITOLUL II

Cherefon: – Înțeleg și am să-l întreb. Spune-mi, Gorgias, e adevărat ce afirmă Callicle că te oferi să răspunzi la orice întrebare și s-ar pune?

Gorgias: – Adevărat, căci adineauri tocmai la aceasta mă ofeream; și susțin că de mulți ani nimeni nu m-a întrebat ceva nou până acum.

Cherefon: – Se vede atunci că răspunzi lesne.

Gorgias: – Poți face încercare.

Polus: – Și dacă vrei, Cherefon, poți să-ncerci și cu mine; căci Gorgias mi se pare că-i obosit, din cauză c-a discutat o mulțime de lucruri adineauri.

Cherefon: – Cum aceasta, Polus? Crezi că ai putea răspunde mai frumos ca Gorgias?

Polus: – Ce-are a face aceasta, dacă-ți răspund în mod mulțumitor?

Cherefon: – Nimic; dar de vreme ce consimți, răspunde.

Polus: – Întreabă-mă.

Cherefon: – Iată, te întreb. Dacă din întâmplare Gorgias s-ar pricepe în arta pe care o cunoaște fratele său, Herodicus, cum l-am chema exact? Nu tot ca și pe acela?

Polus: – Firește.

Cherefon: – Prin urmare, dacă am spune că-i medic, am vorbi drept?

Polus: – Da.

Cherefon: – Dar dacă ar cunoaște arta lui Aristofon, fiul lui Aglaofon, sau a fratelui aceluia, cum l-am numi pe drept?

Polus: – Evident că pictor.

Cherefon: – Atunci în ce artă se pricepe el și cum l-am numi fără greș?

Polus: – Cherefon, multe arte sunt pe lume găsite prin experiență; căci experiența face ca viața noastră să progreseze pe calea științei, iar neexperiența la voia întâmplării. Fiecare participă la diferitele științe în mod deosebit, iar la cele mai înalte, cei superiori; dintre aceștia este și Gorgias, care-i de față și care-i adeptul celei mai frumoase dintre științe.

CAPITOLUL III

Socrate: – Bine pare pregătit Polus pentru discuții, Gorgias; dar nu face ceea ce-a promis lui Cherefon.

Gorgias: – Ce anume, Socrate?

Socrate: – Nu îmi pare că răspunde la întrebare.

Gorgias: – Atunci întreabă-l tu, dacă vrei.

Socrate: – Nu, dacă primești ca să răspunzi tu însuși, te-aș întreba mult mai bucuros pe tine. Căci eu văd chiar în cele spuse de Polus, că el a exercitat mai mult așa-zisa retorică, decât dialectica.

Polus: – Cum așa, Socrate?

Socrate: – Fiindcă întrebându-te Cherefon ce artă cunoaște Gorgias, îi lauzi arta, ca și cum ar critica-o cineva, fără să răspunzi ce fel este.

Polus: – Dar n-am răspuns că-i cea mai frumoasă?

Socrate: – Ba da; însă nimeni n-a întrebat ce fel de artă e aceea a lui Gorgias, ci care este și cum trebuie să-l numim pe Gorgias; după cum te-a călăuzit Cherefon mai înainte și după cum i-ai răspuns frumos și-n puține cuvinte, tot astfel răspunde și acum, care-i arta lui și cum trebuie să-l numim pe Gorgias; sau mai bine, spune-ne tu singur, Gorgias, cum trebuie să te numim și ce artă cunoști?

Gorgias: – Oratoria, Socrate.

Socrate: – Deci trebuie să te numim orator?

Gorgias: – Și încă bun, Socrate, dacă vrei să numești într-adevăr ceea ce „mă laud că sunt“, cum spunea Homer¹.

Socrate: – Firește că vreau.

Gorgias: – Numește-mă deci.

Socrate: – Atunci putem spune că ești în stare să faci și pe alții să fie buni oratori?

Gorgias: – Într-adevăr, mă ofer să fac aceasta, nu numai aici, dar și aiurea.

Socrate: – Bine; vrei atunci să continui, când întrebând, când răspunzând, așa cum discutăm acum, iar frazele acestea lungi, cum le-a început și Polus, să le lași pe altă dată? Dar să nu calci ceea ce promiți, ci binevoiește să răspunzi pe scurt la întrebări.

Gorgias: – Unele răspunsuri, Socrate, e necesar să fie făcute prin fraze lungi; cu toate acestea, voi încerca prin fraze cât mai scurte, căci între altele, eu afirm și aceasta, că nimeni n-ar putea să spună aceleași lucruri în mai puține vorbe ca mine.

Socrate: – Aceasta și trebuie, Gorgias; și chiar arată-mi această concizie, iar frazele cele lungi pe altă dată.

1. *Homer* este cel mai vechi și cel mai mare dintre poeții Greciei. Operele care l-au făcut nemuritor sunt *Iliada* și *Odiseea*, în care adesea revine expresia „mă laud că sunt“.

Gorgias: – Voi face dar așa; și vei recunoaște că n-ai auzit pe nimeni vorbind mai pe scurt.

CAPITOLUL IV

Socrate: – Spune-mi deci (căci afirmi că știi arta retoricii și că ai putea face și pe altul să fie orator), cu ce se ocupă retorica? După cum țesătoria se ocupă cu fabricarea stofelor, așa-i?

Gorgias: – Da.

Socrate: – Nu-i așa că și muzica se ocupă cu compunerea melodiilor?

Gorgias: – Da.

Socrate: – Pe Hera¹, Gorgias, îmi plac într-adevăr răspunsurile tale, pentru că răspunzi cât se poate de scurt.

Gorgias: – Și eu sunt de părere, Socrate, că le dau cum trebuie.

Socrate: – Ai dreptate. Ei bine, răspunde-mi în felul acesta și cu privire la retorică; cu ce se ocupă această știință?

Gorgias: – Cu vorbirea.

Socrate: – Ce fel de vorbire, Gorgias? Oare aceea care arată ce dietă trebuie să urmeze cei bolnavi, pentru a se însănătoși?

Gorgias: – Nu.

Socrate: – Prin urmare, retorica nu tratează despre orice fel de vorbire?

Gorgias: – Firește că nu.

Socrate: – Însă ea pune pe oameni în stare să vorbească.

Gorgias: – Da.

Socrate: – Oare nu și să judece despre cele ce vorbesc?

Gorgias: – Fără îndoială.

Socrate: – Dar medicina, despre care vorbeam odineauri², nu ne pune și ea în stare să judecăm și să vorbim despre cei bolnavi?

Gorgias: – Firește.

1. *Hera*, soția lui Zeus, stăpânul lumii.

2. Vezi cap. II.

Socrate: – Deci și medicina, după cum se vede, tratează despre vorbire?

Gorgias: – Da.

Socrate: – Și anume acea privitoare la boli?

Gorgias: – Exact.

Socrate: – Oare nu tratează și gimnastica despre vorbirea privitoare la buna și reaua stare a corpurilor?

Gorgias: – Întocmai.

Socrate: – Și, la drept vorbind, tot așa e și cu celelalte arte, Gorgias; fiecare din ele tratează despre acea vorbire care se referă la lucrurile care fac parte din fiecare artă.

Gorgias: – Evident.

Socrate: – Atunci de ce nu numești și celelalte arte retorici, fiindcă tratează despre vorbire, de vreme ce numești retorică arta care se referă la vorbire?

Gorgias: – Pentru că toată știința celorlalte arte privește, pentru a spune așa, lucrări făcute cu mâna sau îndeletniciri înrudite cu ele; pe când retorica nu e deloc o îndeletnicire a corpului, ci orice activitate se face și se desăvârșește prin vorbe. De aceea eu socot că am dreptate când afirm că retorica este arta de a vorbi.

CAPITOLUL V

Socrate: – Nu sunt sigur dacă înțeleg cum vrei s-o numești. Dar poate că am s-o știu mai lămurit. Răspunde-mi deci: există arte, nu-i așa?

Gorgias: – Da.

Socrate: – Eu cred însă că la unele arte activitatea este partea principală și că au nevoie de puține vorbe, ba unele chiar deloc, iar îndeletnicirea cu ele s-ar putea îndeplini și-n tăcere, cum e pictura, sculptura și multe altele. De acestea mi se pare că vorbești, spunând că retorica nu face parte din ele; sau nu?

Gorgias: – Foarte bine presupui, Socrate.

Socrate: – Sunt însă alte arte¹, care fac totul prin vorbe, iar de acțiune propriu-zisă sau n-au nevoie deloc, sau foarte puțin, cum e numărătoarea, aritmetica, geometria, combinația² și multe alte arte; dintre acestea, unele se folosesc cam tot atâta de vorbe ca și de acțiuni; majoritatea însă mai mult de vorbe, și-n definitiv orice rezultat al lor e produs prin acestea. Între aceste arte mi se pare că pui și retorica.

Gorgias: – Așa e.

Socrate: – Însă mie nu-mi vine să cred că tu vrei să numești pe vreuna din ele retorică; nu <asta ai vrut> când te-ai exprimat în sensul că arta care se exercită prin vorbire este retorica și deci ar putea cineva să spună, în caz că ar voi să-ți faci dificultăți, în expresii, „Așadar, Gorgias, tu numești aritmetica retorică“? Dar eu socot că tu nu numești retorică nici aritmetica, nici geometria.

Gorgias: – Bine socoți, Socrate, și presupunerea ta e justă.

CAPITOLUL VI

Socrate: – Bine, atunci completează și tu răspunsul pe care ți l-am cerut. Căci, deoarece retorica este una din acele arte care uzează în cea mai mare parte de vorbe, și, cum mai există și altele de felul acesta, caută să-mi spui ce tratează prin vorbe arta care se cheamă retorică? De exemplu, dacă m-ar întreba cineva, cum tocmai spuneam, despre orice artă: „Ce artă este numărătoarea, Socrate?“, i-aș spune, ca și adineaori, că-i o artă care se exercită prin vorbe; și dacă m-ar mai întreba: „Cu privire la ce?“, i-aș spune că privitor la numere perechi și neperechi, cât de mari sunt

1. *Artă și știință* e totuna pentru greci; unul din motive e și acesta că în vechime știința era mai apropiată de artă și cerea mai mult talent ca azi. De aceea mi-am permis adesea să le iau ca sinonime, mai ales că în majoritatea cazurilor, ele nu sunt decât două aspecte diferite ale aceluiași obiect. V. de altfel cap. IV din *Theetet*, dialogul în care vorbește despre știință.

2. Combinația este arta de-a combina numerele zarurilor ce cad la joc.

fiecare din ele. Iar dacă ar întreba din nou: „Dar calculul ce artă numește?“, i-aș spune că și acesta face parte din artele care fac totul prin vorbă; iar dacă ar mai întreba: „Privitor la ce?“, i-aș spune, pe scurt, ca și acei care citesc decretul înaintea poporului, că-n celelalte privințe calculul se aseamănă cu numărătoarea; căci tratează despre același lucru, adică despre numerele perechi și neperechi; se deosebește însă numai întrucât calculul cercetează numerele perechi și neperechi cum stau din punctul de vedere al cantității, atât în sine cât și reciproc. Iar dacă m-ar întreba cineva despre astronomie, în urma afirmației mele că și aceasta decide totul prin vorbă: „Dar vorbele astronomiei la ce se referă, Socrate?“, i-aș spune că la mișcarea astrilor și a soarelui și a lunii, în ce raport de viteză se află ele.

Gorgias: – Și ai răspunde bine, Socrate.

Socrate: – Prin urmare, fă și tu la fel, Gorgias; vra să zică, retorica face parte din artele care desăvârșesc și hotărăsc totul prin vorbă; nu-i așa?

Gorgias: – Așa-i.

Socrate: – Spune, deci, la ce se referă? Despre ce tratează vorbele pe care le întrebuințează retorica?

Gorgias: – Despre cele mai mari și mai importante chestiuni ale omenirii.

CAPITOLUL VII

Socrate: – Dar, Gorgias, și lucrul acesta de care vorbești e îndoielnic și nu-i deloc lămurit. Într-adevăr, eu cred c-ai auzit la petreceri cântându-se cântecul acesta, în care cântăreții enumeră că cel mai bine e să fii sănătos; al doilea, să te fi născut frumos; iar al treilea, după cum spune autorul cântecului¹, să fii bogat în mod cinstit.

1. Cântecul care se intona la mese, însoțit de liră, se numea *Skolion*. E atribuit lui Simonide sau lui Epicharm.

Gorgias: – Am auzit eu; dar de ce-mi spui aceasta?

Socrate: – Pentru că îndată ți s-ar înfățișa autorii acelor lucruri pe care le lăuda cel care a făcut cântecul, și anume medicul, maestrul de gimnastică și bancherul; și ar vorbi mai întâi medicul în modul următor: „Socrate, te înșeală Gorgias; căci nu arta acestuia tratează despre cel mai mare bine al omenirii, ci a mea“. Deci, dacă l-am întreba: „Dar cine ești tu care spui acestea?“, ar spune, firește, că: „Medic“. „Ce zici, deci, oare opera artei tale este cel mai mare bine?“. „Cum nu, Socrate“, ar spune el, probabil, „sănătatea, căci ce bun mai mare decât sănătatea există pentru oameni?“. Iar dacă, după acesta, ar vorbi maestrul de gimnastică¹ în felul următor: „M-aș minuna într-adevăr, Socrate, dacă Gorgias ar fi în stare să-ți arate un folos mai mare din arta lui decât eu din a mea“; și dacă i-aș spune de asemenea și acestuia: „Dar tu cine ești, omule? și care-i ocupația ta?“, ar răspunde: „Mastru de gimnastică, iar îndeletnicirea mea este de-a face pe oameni frumoși și voinici la corp“. Iar dacă după maestrul de gimnastică ar vorbi bancherul, disprețuind, cred, cu desăvârșire pe toți: „Ia cercetează, Socrate, dacă ți se pare ceva mai bun decât bogăția, fie la Gorgias, fie la oricare altul“, i-am spune atunci: „Ei și ce? Oare ești tu autorul ei?“. Ar spune că da. „Ce ești?“. „Bancher“. „Ei și? Socoți tu că cel mai mare bine pentru oameni este bogăția?“, vom spune. „De ce nu?“, va zice el. „Cu toate acestea, uite, Gorgias susține că arta lui procură un bine mai mare ca a ta“, am spune noi. E vădit că după aceea ar întreba: „Și care-i binele acesta?, să răspundă Gorgias. Prin urmare, Gorgias, închipuiește-ți c-ai fi întrebat despre aceea și de către mine, și răspunde, ce-i lucru despre care spui că-i cel mai mare bine pentru omenire, și că tu ești autorul lui?“

Gorgias: – Ceea ce și este într-adevăr, Socrate, cel mai mare bine, și pe de o parte, izvorul libertății pentru omenire, iar pe de alta, al supremației individului peste ceilalți în stat.

Socrate: – Ce vrei să spui prin aceasta?

1. Printre lucrurile care aveau o importanță covârșitoare în viața antică, primul loc îl ocupau gimnastica și baia. Cea dintâi forma baza educației, a doua, baza toaletei zilnice.